№ 65 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԱՊՐԻԼԻ 22 **1898** ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԱՊՐԻԼԻ 22 № 65

ՔՍԱՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվան 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ".
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՆԵՐԿԱՅ **1898** ԹՒԱԿԱՆԻ

ՄՇԱԿ
(26-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

ՓԵՏՐՎԱՐԻՑ «ՄՇԱԿԸ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է ԱՄԵՆ ՕՐ ԲԱՑԻ ՏՕՆ ԵՒ ՏՕՆԵՐԻՆ ՅԱՋՈՐԴ ՕՐԵՐԻՑ

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը թէ Ռուսաստանում և թէ արտասահմանում 10 րուբլի է, տասն և մէկ և տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն և ութ ամսվանը՝ 8 ր., եօթ ամսվանը՝ 7 ր., վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., երկու ամսվանը՝ 2 ր., մի ամսվանը՝ 1 րուբլի:

«ՄՇԱԿԻՆ» գրվել կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բաղարնայա և Բարօնսկայա փողոցների անկիւն):

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար, և առհասարակ նամակներ և ծրարներ ուղարկելիս, պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, редакція «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Յայտարարութիւններ ընդունվում են թէ հայերէն, թէ ռուսերէն և թէ օտար լեզուներով: Բառին վճարվում է 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Անհրաժեշտ զգուշութիւն.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Դարձեալ մեր հին ցաւերի մասին. Անարգել խաչագողութիւն. Ռուսաց դրամատիկական ներկայացումները. Նամակ Բագուից. Նամակ Ախալքալաքից. Նամակ Խմբագրութեան. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Ամերիկայից. Նամակ Թիւրքիայից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. - ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Մէլիքի աղջիկը.

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԶԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆ

—

Այժմ պետութիւնները, շնորհիւ երկաթուղային և ծովային հաղորդակցութիւնների, այնպէս սերտ կապված են միմեանց հետ, որ նրանցից մէկի քաղաքական և տնտեսական նշանաւոր փոփոխութիւնը ազդեցութիւն է գործում և բոլոր այն երկիրներում, որոնց հետ ուղղակի թէ կողմնակի կերպով նա յարաբերութիւններ ունի: Չը նայելով այն հանգամանքին, որ Ամերիկայի և Սպանիայի մէջ դիպլօմատիական յարաբերութիւնների ընդհատվելուց միայն 10—15 օր է անցել, արդէն մենք նկատում ենք մի շարք տնտեսական երեւոյթներ, որոնք առանց ազդեցութեան չը պէտք է մնան նոյն իսկ մեզ, կովկասցիներիս, համար: Համաշխարհային վաճառանոցում թանգացել է հացը, եւրոպական պետութիւնները սկսել են լուրջ կերպով հոգս տանել, որ բաւականաչափ հաց կարելի լինի ներմուծել իրանց երկիրները, որովհետև Ամերիկան կարող է զանազան պատճառներով անկարող լինել Եւրոպա ուղարկել սովորական չափով իր հացը: Ի հարկէ, այդ երկիւղը կը չքանայ միայն այն ժամանակ, եթէ Ամերիկայի և Սպանիայի պատերազմը կանգ առնի և կամ շատ շուտով վերջանայ: Այն, ինչ մենք ասացինք հացի մասին, նշանակութիւն ունի և բոլոր այն արդիւնքների վերաբերութեամբ, որոնք մեծ քանակութեամբ գալիս են Ամերիկայից Եւրոպա: Այդպիսի արդիւնքների շարքումն է և մեր երկրագործների համար մեծ նշանակութիւն ունեցող բամբակը, որ մեծ քանակութեամբ բուսցնվում է Երևանի, իսկ վերջին ժամանակները և Գանձակի նահանգներում:

Մենք դարձնում ենք մեր հասարակութեան և մեր երկրագործների ուշադրութիւնը յիշած հանգամանքի վրա. նրանք պարտաւոր են լուրջ կերպով հետևել այն փոփոխութիւններին, որոնք տեղի պէտք է ունենան ներկայ պատերազմի պատճառով: Հացի գնի թանգանալը պէտք է թելադրէ մեզ նախօրօք մտածել հացի պաշարներ կազմելու մասին առաջիկայ հունձից յետոյ: Եթէ որ և է պատճառով հունձը անբաւարար եղաւ, պէտք է կանգնեցնել հացի արտահանութիւնը մեր երկրից և շտեմարաններ ունենալ տեղական պէտքերի համար: Եւրոպական Ռուսաստանում աշնանացանի վիճակը մխիթարական չէ և շատ տեղերում արտերը մնացել են աշունքից անմշակ, իսկ գարնանացանի համար պակասում է սերմացու: Իսկ մի և նոյն ժամանակ՝ շնորհիւ Լօնդօնի վաճառանոցի պահանջին՝ Ռուսաստանի հարաւային նաւահանգիստներից մեծ քանակութեամբ ցորեն է ուղարկվում Անգլիա: Ինչ վերաբերում է բամբակին, մենք հարկաւոր ենք համարում նախազգուշացնել մեր երկրագործներին, որ վաղօրօք պայմանաւորութիւններ չանեն գործարանատէրերի կամ նրանց կառավարիչների և միջնորդների հետ, այլ սպասեն, որպէս զի բամբակի գնի բարձրանալը կարող լինի աւելացնել երկրագործի աշխատանքի վարձատրութիւնը: Մեր գիւղացին այնքան վնասվել է վերջին տարիներում և ծանր պարտքերի մէջ ընկել, որ նրա համար մի բարեյաջող տարի, ձեռնտու վարձատրութեամբ, կարող է մեծ օգնութիւն լինել:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՐՁԵԱԼ ՄԵՐ ՀԻՆ ՑԱՒԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

—

Կովկասեան աւազակութիւնների մասին մինչև այժմ գրված տեղեկութիւնները, դատողութիւնները մի ամբողջ գրադարան կարող են կազմել: Գրել են, գրում են և, անտարակոյս, պիտի գրեն. իսկ մեր լեռնային գիշատիչները համեստ շարունակում են իրանց կորստաբեր գործը: Դրութիւնը չէ փոխվում: Հաշւել են որ միայն անցեալ տարի Անդրկովկասում ազգաբնակութեան և ոստիկանութեան ձեռքով բռնվել են 184 աւազակներ և 35-ը սպանվել: Դա մի պատկառելի թիւ է: Բայց աւազակութեան որջերը այդպիսի կորուստներից յետոյ էլ չեն դատարկվում: Եթէ նկատի առնենք, որ մեր երկրում միայն անցեալ տարվանից չէ սկսվել աւազակներին ոչնչացնելու գործը, որ կռիւը այդ ահռելի չարիքի դէմ սկսված է տասնեակ տարիներից ի վեր, մենք կը գանք այն եզրակացութեան, որ աւազակութիւնը Անդրկովկասում մի կազմակերպված հասարակական երևոյթ է: Աւազակների սերունդները յաջորդում են միմեանց. այսօր մի տեղի ազգաբնակութիւնը ուժաբախութեամբ տօնում է մի որ և է աւազակային խմբի ոչնչացնելը, բայց վաղը, միւս օրը լոյս է ընկնում մի ուրիշ խումբ: Այսօր հերոսը մի Աբգար կամ Խէչըր օղլի էր, վաղը կը լինի մի ուրիշ օղլի: Եւ այդպէս շարունակ: Կովկասցի մի ծերունի չէք գտնի, որ իր կեանքում տե-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԷԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԻԴ.

Բարեկենդանը վերջանում էր: Մի սիրուն, արև օր Աւետարանոցը հանդէս բերեց իր բոլոր ուրախութիւնները: Բնութիւնն էլ միացաւ նրա հետ: Օդը մեղմ ու անոյշ էր, տոգորված գարնան համով ու հոտով: Թէև չորս կողմի սարերը դեռ ոտքից մինչև գլուխ սպիտակ, շողշողուն սաւանով էին ծածկված, բայց ամեն ինչ հաւաստիացնում էր, որ ձմեռը վերջանում է: Մի տաք ու հանդարտ քամի արդէն անխնայ կերպով գուրգուրանքներ էր տարածում. ձորերի մէջ, խոռոչներում, ջրերի ափերին հալվող ձիւների տակ, ծնվում էին առաջին կանաչները: Գալիս էր գարունը—այդ գիտէին երկինքն ու երկիրը: Աւետիքը լսում էին և մարդիկ: Բայց նրանք գիտէին, որ այս անգամ գարունը գալիս է բնութեան համար, իսկ մարդկանց համար նա բերում է սամանցինների...

Եւ այնուամենայնիւ, ուրախ էին այդ օրը: Գիւղը ամբողջովին դրսումն էր, չընաց արևի տակ: Դուրս էին բերել նոյն իսկ հիւանդների անկողինները: Ջոր կտուրների վրա, ցանկապատերի տակ խմբված էին մարդիկ, ուտում, խմում էին: Մի տեղ տաքացած էր լախտի խաղը, միւս տեղ աչքերը կապած տղամարդը այս ու այն կողմ էր յարձակվում, որ բռնէ իրան խըփողներին: Բայց ուրախութիւնների կենտրօնը գիւղամէջն էր: Այդտեղ մեծ հաշակ ստացած մի լարախաղաց զարմանալի ճարպկութիւններ էր ցոյց տալիս բարձր ձգված պարանի վրա, իսկ «տակի մասխարան» հարիւր ու մի հանաքներով ծիծաղեցնում էր մարդկանց: Քիչ հեռու խըմբված էր աւելի ստուար բազմութիւն. այդտեղ դատաստան էր անում բարեկենդանի թագաւորը: Նա մի հասարակ գիւղացի էր, բայց որպիսի ծիծաղաշարժ լրջութեամբ էր կատարում իր պաշտօնը:

Նա նոր էր վերջացրել իր պտոյտը գիւղի փողոցներում և պարկապզուկը, որ առաջնորդում էր նրան իր միանման տաղտուկ ձայներով, լռել էր: Թագաւորին սպասաւորող գինուորները, նոյնպէս գիւղացիներ, անդադար բերում էին «յանցաւորներ»: Իր «թախտի» բարձրութիւնից նա արագ ու սրամիտ հարցափորձով վերջացնում էր գործը և համարեա միշտ դատապարտում էր, նշանակելով ծիծաղաշարժ պատիժներ: Երբեմն թագաւորը օրինակում էր թիւրքաց դատարանը. հանդիսականների մէջ բարձրանում էր մի չափաւոր, զսպված ծիծաղ: Ծիծաղում էին և թիւրք գինուորները, որոնք խառնված էին գիւղացիների հետ: Նրանց էլ վարակել էին բարեկենդանի հոտերը. ընդհանուր ուրախութիւններին նրանք էլ մասնակից էին. նրանց պատիւներ էին անում, հիւրասիրում էին, տալով ամենալաւ պատառները: Կարծես յաղթողների և յաղթվածների մէջ այլ ևս թշնամութիւն չը կար. ամենքը եղբայրացել էին, ամենքը առատ տուրք էին տալիս բարեկենդանի ոգուն...

Կէսօր էր: Թագաւորը վեր կացաւ և յայտարարեց, որ հերթը այժմ հասաւ նշանած տղամարդկանց: Իսկոյն գինուորները դէս ու դէն վազեցին, գտան մի քանիսին, որոնք ամենայն հաճութեամբ առաջ անցան, թոյլ տըւեցին, որ իրանց կապտեն և որքան կարելի է ծանր փրկանք նշանակեն: Բայց թագաւորի պահանջները շատ չափաւոր էին. մէկից կէս չափ արաղ, միւսից երկու աման չոր միրգ—այսպիսի փրկանքներով էին երիտասարդները ազատվում իրանց կապանքներից:

—Մնաց բէկը, յանկարծ ձայն տուեց թագաւորը և ամենքը լռեցին:—Հասարակութիւն, մեծ մարդուց մեծ բեռ ենք ուզում: Բարեկենդանն այսպէս է ասում. փորս վեց-վեց է անում, իսկ աքլորը բղաւում է, ասելով որ ուտելու ժամանակն է: Իմ հոգին վկայ, այսօր մենք պիտի մարդավարի ուտենք: Եօթը սինի համեղ կերակուր, եօթը փարչ Ամարասի գինի, եօթը թոնիր Աւետարանոցի կարմիր, թաժա ցորեն հաց: Կը համբէք, կը ստանաք: Պակաս չի լինի:

—Շէն մնայ, շէն մնայ, կանչեցին ամենքը:

Նշանակելով այնքան խոշոր տուրք, թագաւորը գիտէր թէ ով պիտի լինի տուողը, գիտէր և այն, որ ամեն բան արդէն պատրաստ է: Եւ եօթը մարդուց կազմված մի պատգամաւորութեան ձեռքով նա ուղարկեց իր հրամանը: Ամբոխը շարունակ «շէն» էր կանչում: Նա էլ գիտէր, որ շէն մնացողը մէլիքի տունն է...

Եւ իրաւ, այդ տունն էր օրվայ ուրախութիւնների հեղինակը: Գիւղը դատարկ էր, մի քանի անգամ թալանված. և եթէ ուտում, խըմում էր այդ օրը, պատճառն այն էր, որ Աննախաթունը վճռել էր ոչինչ չը խնայել: Երեք օր էր մնացել մինչև մեծ պասի կիրակի և այդ երեք օրը ամբողջ գիւղը պիտի լինէր մէլիքի տանից: Անօթները, պատրաստողները բազմաթիւ էին, աշխատում էին օր ու գիշեր. այլապէս չէր կարող վըւեր գալ այդ ահագին խնջոյքը, որ մոռացնել էր տալիս մէլիքների աւանդական առատաձեռնութեան բոլոր յիշատակները:

Մեծ սենեակում, որ զարդարված էր գորգերով, նստած էին տղամարդիկը: Դրանք Վարանդայի տանուտէրներն էին: Վերևում, սենեակի պատուաւոր տեղում, փափուկ օթոցներից և բարձերից պատրաստված էր առանձին տեղ բէկի համար: Բացված սեղանը շլացնում էր իր ճոխութեամբ: Սպասում էին Մէլիք-Աւանին, որ սկսեն ճաշկերոյթը: Բայց ահա ներս մտաւ Աննա-խաթունը և մօտենալով բէկին, ասաց.

—Հրամայիր որ սկսեն, բէկ: Եղբայրս մարդ է ուղարկել, յայտնում է որ չէ կարող գալ: Մի շատ հարկաւոր գործի համար երէկ առաւօտը գնացել է Գանձակ, Մուստաֆա-փաշայի մօտ: Շտապով գնացել է, որ շտապով էլ վերադառնայ, որպէս զի կիրակի երեկոյեան իր տանը լինի: Ես արդէն ասացի, որ այդ երեկոն մեզ համար շատ նուիրական է. եօթը շաբաթվայ պաս ենք բռնում, և չի լինի մի մարդ, որ այդ ժամանակ իր տանից հեռու մնայ...

—Կարող էր յետոյ գնալ, պատասխանեց բէկը:

—Ո՛չ, ես չէի թոյլ տայ. նա այս տան մեծն է և պիտի իր ձեռքով յանձնէ քեզ իր քրոջ աղջկան, շնորհակալութիւն յայտնէ քո բարերարութեան համար, որ արիր մեզ, սպասելով այսքան ժամանակ: Բացի դրանից...

Նա մի ակնթարթում յուզվեց և նրա աչքերը լցվեցան արտասուքներով:

—Բացի դրանից, պիտի խնդրէ, որ դու շընորհ ունենաս դէպի մեր երեխան... Իմ աչքի սիրելին է, բէկ, ուրիշը չունեմ...

Երջանիկ փեսան շտապեց հանգստացնել նըրան: Նա ասաց.

—Միամիտ մնացիր... Նա իմ ամենասիրելի կինը կը լինի: Մեղք է այդ հիւրին վատ պահելը: Գիտես, ես միայն նրա պատճառով այսքան սպասեցի: Սպասելն էլ լաւ էր: Բայց հիմա վերջանում է...

—Ամեն ինչ վերջացած է:

—Լաւ, իմ ասածն է լինում. մինչև գարուն ես չէի սպասի...

—Քո կամքը կատարված է, բէկ: Ահա սկսեցինք հարսանիքը: Երեք օր կը շարունակենք, կիրակի երեկոյեան միասին պաս կը բռնենք, երկուշաբթի առաւօտը նա կը գնայ իր հօր գերեզմանը համբուրելու, նրա օրհնութիւնը ստանալու: Դա կարգ է: Այնուհետև... հարսանիքը տեղափոխվում է քո տունը...

—Հա, ես սպասում եմ մեր մեծ մօլլային: Վաղը կամ միւս օրը նա այստեղ կը լինի...

—Այժմ հրաման տուր, որ մարդիկ հաց ուտեն...

—Մի բան էլ ասա ինձ... Դու մի որդի ունէիր, ուր կորաւ:

—Շահնազարը, հարցրեց նա մի ձայնով, որ արտայայտում էր մօր խանդաղատանքը, կարօտը:—Ախ, բէկ, ինչ գիտէիր որ հէնց այժմ ես նրա մասին էի մտածում: Ինձ համար էլ շատ զգալի է, որ երեխան ներկայ չէ այս ուրախութիւններին: Բայց ինչ անեմ: Քեռին նրան մի

սած լինի թէ մի որ և է տեղի վերաբերմամբ աւազակութիւնը միանգամայն ընդ միշտ վերացրած չարիք լինի, աւանդութիւնների կարգն անցած մի երևոյթ:

Անտարակոյս, թէ աւազակութիւններից անթիւ զրկանքներ կրող ազգաբնակութիւնը, թէ կառավարչական մարմինները միշտ մի և նոյն հարցը պիտի տան — ինչ է պատճառը: Ահա այստեղ կարծիքները բաժանվում են և կարելի է վստահութեամբ ասել թէ որքան մարդ, այնքան կարծիք: Կարծիքը անսխալ կը լինի այն դէպքում, երբ խօսողը, դատողը ծանօթ կը լինի այն հանգամանքների հետ, որոնք առաջացնում են աւազակութիւն: Բայց, դժբախտաբար, դատողութիւններ տուողները մեծ մասամբ հէնց այն մարդիկն են, որոնց աշխարհը իրանց կաբինէտն է, իրանց գրասեղանը: Այդ միջնավայրում խօսում է ոչ թէ իրական կեանքը, այլ երևակայութիւնը. իսկ երևակայութեան միջոցով ոչ մի կենսական հարց չէ լուծվում: Այսպէս, մենք գիտենք ֆրազեօրներ, որոնք իդէալացնում են աւազակութիւնը, հանդէս բերելով նրան իբրև բողոք եղած անտեսական և սօցիալական կարգերի դէմ, իբրև անխուսափելի հետևանք այն հանգամանքի, որ ազգաբնակութեան մի դասակարգը հարստահարում է միւսին: Եթէ այդ պարոններից մէկը ծանօթ լինէր, դիցուք, Գանձակի նահանգի հետ, տեսնէր թէ ինչպէս մի որ և է աւազակ սարսափի և սորկական հպատակութեան մէջ է պահում ամբողջ գիւղեր, նա կիմանար որ այդտեղ խօսում է մօնգօլական արիւնի վաղուց յայտնի յատկութիւնը, որ աւազակը աւազակ է այն պատճառով, որ լեռներում, ծմակների մէջ միայն զէնքի ոյժն է պաշտվում:

Կան և այնպիսիները, որոնք աւազակութեան պատճառները աւելի ճիշդ են ըմբռնում: Այդպիսիներից մէկն է «Новое Время» լրագրի աշխատակից Մօլչանօվ, որ ցոյց է տալիս թէ աւազակութիւնների դէմ պէտք է կռւել ոչ սպանելով, որ ազգաբնակութիւնը լուսաւորվի, ոչ ամբողջ ժեռը գցելով Սիբիրից փախած աքսորականների վրա: Իսկ կռիւ կարելի է մղել՝ 1) զինաթափ անելով ազգաբնակութիւնը, մի հանգամանք, որ մեր խորին համոզմունքով չատ կարևոր է, ի նկատի առնելով, որ աւազակաբարոյ ցեղերը զինված են կատարելագործված հրացաններով, 2) բարեփոխելով գաւառական ոստիկանութեան կազմակերպութիւնը, ինչպէս այդ արվեց Գանձակի նահանգում, ուր վերջին ժամանակ պաշտօնական զեղծումների համար դատի ենթարկվեցին երեք գաւառապետներ, եօթը պրիստաւներ և ութ գիւղական տանուտէրներ, և 3) վերակազմելով չափարների գնդերը, որոնք ճիշդ որ շատ անյուսալի տարր են ներկայացնում:

Մենք կարծում ենք, որ սրանք չեն բոլոր միջոցները և դեռ շատ բան կարելի է գտնել, եթէ միայն տեղի ունենայ աւազակութեան բազմակողմանի և մանրամասն ուսումնասիրութիւն:

ԱՆԱՐԳԵԼ ԽԱՉԱԳՈՂՈՒԹԻՒՆ

Կողբ, ապրիլի 14-ին

Սուրմալու գաւառի Կողբ գիւղում, Մաղօ Կակօի տանը, մի ողորմելի կեղտոտ նկուղում, տեղաւորված է մի ինչ որ աւետարան, որը յայտնի է «Շէկ աւետարան» անունով և մեծ հռչակ ունի թէ գիւղում և թէ շրջակայքում: Ամեն շաբաթ ու կիրակի օրեր Մաղօ Կակօի բակը լցված է լինում բազմաթիւ ուխտաւորներով, որոնք գալիս են «Շէկ աւետարանին» երկրպագելու ու նրանից իրանց մուրազին կատարումն խնդրելու: Ուխտաւորները, համոզված լինելով, որ «Շէկ աւետարանը» դատարկ աղօթքը առանց հետևանքի է թողնում, աշխատում են որքան կարելի է առատ աջահամբոյր տանել հետները՝ «Շէկ աւետարանին» նուիրելու: Յաճախ է պատահում, որ հաւ, գառը կամ նոյն իսկ անծին երինջ կենդանի նուիրում են «Շէկ աւետարանին». ժամաւանդ ապրեչումէ թաշկինակներ շատ է սիրում այդ «Շէկ աւետարանը»: Գուշակում էք, ի հարկէ, թէ ում օգտին է մնում այդ բոլորը, — Մաղօ Կակօի, որը փառաւորապէս ծախսում է բոլոր ընծաները ու անուշ անում...

Ծերունի Մաղօ Կակօն շատ խորամանկ է, և իր օգուտը լաւ է հասկանում: Պատմում են, որ մեր թեմական տեսուչներից մէկը փորձել է «Շէկ աւետարանը» Մաղօ Կակօի տանից փոխադրել գիւղական եկեղեցին այն նպատակով, որ նրանից ստացված արդիւնքը յատկացնվի տեղական ծխական դպրոցին: Մաղօ Կակօն, ինչ ասել կուզի, խիստ ընդդիմադրութիւն է ցոյց տալիս և պատմում է գիւղացիներին, թէ «Շէկ աւետարանը» երազում յայտնել է իրան, որ գիւղի վրա կրակ կը թափէ, եթէ նրանք թոյլ կը տան որ և իցէ մէկին իրան, «Շէկ աւետարանին», անհանգիստ անելու: Նոյն այդ օրը Կակօն «Շէկ աւետարանը» թագցնում է և կանանց միջոցով գիւղում լուր է տարածում, իբր թէ՝ «Շէկ աւետարանը», հասկանալով «չար մարդկանց» դիտաւորութիւնը, գիշերը լուսամուտից դուրս է եկել ու անհետացել... Ամբոխի ջերմեռանդութիւնը գրգռվում է և թեմական տեսուչը ստիպված է լինում հրաժարվել իր դիտաւորութիւնից: Այդպիսով Մաղօ Կակօն մինչև օրս էլ փառաւոր կերպով վայելում է «Շէկ աւետարանի» արդիւնքը, որը, տեղացիների ասելով, հասնում է տարեկան 400—500 րուբլու:

Այդպիսի մի «աւետարան» էլ գտնվում է Էջմիածնի գաւառի Աղջաղալա կոչված գիւղում, որը նոյնպէս մասնաւոր տան մէջ է տեղաւորված ու մասնաւոր մարդու սեփականութիւն է կազմում: Անկասկած՝ բացի սրանցից զանազան գիւղերում կը լինեն և շատ ուրիշ «աւետարաններ», որոնց մասին մենք տեղեկութիւն չունենք: Բայց ինչ իրաւունք ունեն Մաղօ Կակօները չահագործելու միամիտ ժողովրդի նուիրական զգացմունքները: Ո՞րտեղից են ձեռք բերել այդ սրբութիւնները և վերջապէս ինչ իրաւունք ունեն սրբութիւնը սեփականութիւն դարձնելու ու նրա արդիւնքով իրանց փորը հաստացնելու... Սա խաչագողութիւն չէ՞, միթէ: Քաւոր Պետրոսները խաչ ու աւետարան առած երկրէ-երկիր թափառում են, յաճախ իրանց անձը վտանգի ենթարկելով, ժողովրդից կոպէկներ կորզելու նպատակով. իսկ Մաղօ Կակօները իրանց տանը, «աւետարանի» կողքին ծալապատիկ նստած՝ հարիւրներ են կորզում ազէտ ժողովրդից... Առաջիններին օրէնքը յանցաւոր է ճանաչում և խիստ կերպով պատժում է, իսկ վերջինները, բացի օրէնքի խստութեանը չենթարկվելուց, դեռ ազէտ ժողովրդի աչքում բարեգործի անուն էլ են վայելում... Ի՞նչ է չինում մեր հոգևորականութիւնը, որը կոչված է համարում իրան՝ առաջնորդելու ազէտ ամբոխին և իրաւունք ու պարտականութիւն ունի հոգ տանելու այդ մասին: Ի՞նչ են անում Էջմիածնի հաստատիր հայրերը, որոնց քթի տակ են գտնվում Կողբ, Աղջաղալա գիւղերը և որոնց բոլորին լաւ յայտնի է խաչագողութեան այդ ձևը: Միթէ վերացնել չէ հարկաւոր: Թէ՞ դա էլ նուիրական աւանդութիւն են համարում...

Արշակ Շահնազարեանց

ՌՈՒՍԱՑ ԴՐԱՄԱՏԻԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Մի տիպային բիւրօկրատիկական Դօն-Ժուան է ֆրանսիական ներքին գործերի մինիստրութեան անձնական կազմի դիրեկտոր Դը-Լա-Մարը, գլխաւոր հերոսը Բրիսօնի և Կարրէի «Պարոն դիրեկտոր» կօմեդիայի, որ Կորշի խումբը ներկայացրեց երկուշաբթի, ապրիլի 20-ին, ի նպաստ խմբի տաղանդաւոր դերասան Սվետլօվի: Նրա դիւանատանը պաշտօն ստանալու և այնուհետև պաշտօնում բարձրանալու համար ամենից աւելի հարկաւոր է ունենալ սիրուն և հեշտ զիջող կին: Այդ դիւանատանը ի միջի այլոց ծառայում է Լամբերտէնը (Եակօվլեվ), որ աշխատասէր և ճշգապահ պաշտօնեայ է, բայց միւսներից բարձր չէ խելքով և որ, ամենից գլխաւորն է, միակ ազնիւ մարդն է ամբողջ դիւանատանը և իր կնոջը (օր. Միրօնօվա) չէ ուզում ծանօթացնել պարոն դիրեկտորի հետ: Գաւառներից մէկում բացվում է սուպրեֆեկտի պաշտօն: Լամբերտէնի քենին՝ Սուսաննան (օր. Աղօգարօվա), որ նոր է վերադարձել Ամերիկայից ամուսնու մահից յետոյ, փեսայից ծածուկ գնում է պարոն դիրեկտորի մօտ, ներկայանում է նրան իբրև Լամբերտէնի ամուսին, գրաւում է նրան և խոստանում է անձնատուր լինել նրան, եթէ նա իր ամուսնուն տայ նոր բացված տեղը: Պարոն դիրեկտորը համաձայնվում է: Սուսաննան փեսայի հետ գնում է գաւառ: Դիրեկտորը մի քանի ժամանակ սպասելուց յետոյ գալիս է գաւառ վայելելու այն երջանկութիւնը, որ խոստացել էր նրան Լամբերտէնի կինը: Սուսաննայի խաբէութիւնը բացվում է և պարոն դիրեկտորը պսակվում է նրա հետ:

Այդ կօմեդիան անկասկած կարող էր լինել մի գեղեցիկ սատիրա ժամանակակից կուլտուրական հասարակութեան բարքերի դէմ, եթէ հեղինակները իրանք չը լինէին «մարմին ի մարմնոյ» այդ հասարակութեան: Զարմանալի մարդիկ են այժմեան ֆրանսիացիները: Լատինական րասան ինքն ըստ ինքեան աւելի սիրում և հասկանում է գեղեցիկը, քան բարոյականը: Մեր դարավերջի քաղաքակրթութիւնն էլ իր մէջ պարունակում է մեծ քանակութեամբ բաբելօնեան տարրեր: Իբրև հետևանք այդ երկու գործօնների՝ երևան է եկել այն փաստը, որ Պարիզից տօն տուող ֆրանսիական հասարակութեան մէջ բարոյական զգացմունքը կարծէք կորել է, փոխարինվելով ինչ որ կիսաբարոյական սուրբօգատով, որ գեղարուեստը հեղեղում է մերկ մարմիններով և աղիւսէքրով: Անկասկած է, որ եթէ Ադամը հողով այժմեան ֆրանսիացիների նման լինէր, ամենևին հարկաւորութիւն չէր զգայ ծածկվել թզենու տերևների մէջ և պէտք է զարմանալ միայն, որ ֆրանսիացիներն էլ նոյն մերկութիւնը ծածկող Յաբէթի սերունդներից են: Դատեցէք ինքներդ: «Պարոն դիրեկտոր» կօմեդիայի հեղինակները ծիծաղեցնում են հանդիսատեսներին այսպիսի մի ցինիկական ակնարկով, — ամեն անգամ, երբ դիրեկտորի մօտ խնդիրքով մի ջահել կին է գալիս, ծառան դարձնում է դէպի պատը նրա առանձնասենեակում դրված՝ Հանրապետութեան կիսարձանի երեսը: Բայց այդ չէ կարելի չը նկատել և այն, որ պ.պ. Բրիսօն և Կարրէ տեղ-տեղ կօմիկականը հասցնում են կարրիկատուրայի աստիճանի:

Բենեֆիցիանտ Սվետլօվին հասարակութիւնը ընդունեց բուռն ծափահարութիւններով և ընծայեց մի դափնեայ պսակ: Բացի Սվետլօվից մեծ աջողութիւն ունեցաւ տիկ. Աղօգարօվա իր

ոսկեգոյն քուռակ է ընծայել և նա այլ ևս տանտեղ չէ ճանաչում, ուզում է չափել ամբողջ աշխարհը: Այժմ եղբօրս հետ Գանձակ է գնացել: Երեխայ է, թող ուրախանայ. ես այնպիսի մայր չեմ, բէկ, որ զրկեմ իմ երեխաներին: Բայց կիրակի երեկոյեան նա, ի հարկէ, այստեղ կը լինի:

Սիւլէյման-բէկը այլ ևս ասելիք չունէր. այժմ պէտք էր ուտել: Այս ու այն կողմից խնդրում էին նրան սկսելու հրաման տալ և նա գլխով հաւանութեան նշան արաւ ու վերցրեց իր առջև դրած հացը: Երևան եկաւ մի աման, որ լի էր դեղին ոսկիներով: Աննա-խաթունը չէր մոռացել իր փեսայի առատաձեռնութիւնը: Նոյն իսկ այս խնջոյքի ժամանակ էլ նա չէր չէր, որ բէկի ամուսնութիւնը ոչ մի առանձին իրաւունք չէ տալիս աղջկայ ծնողներին. նրանք նոյն գեաւուրներն են մնում, իսկ երբ մուսիլման իշխանաւորը արժան է համարում ձեռք մօտեցնել գեաւուրների հացին, նրանք պարտաւոր են վճարել պատուաւոր հիւրի ատամների վարձը: Ամանը բաւական մեծ էր, պարունակում էր շատ առատ վճար: Բէկը մի կողմ դրեց այդ տուրքը, իսկ տուրք տուողին արժանացրեց իր բարեհաճ ժպիտին:

Նա սկսեց ուտել: Մէկիքի տունը թնդաց խնջոյքի ձայներից. երգ, նուագածութիւն, խօսք ու հանաք խառնվեցան, մի անընդհատ, ուրախ աղմուկ կազմեցին: Տղամարդկանց մօտ երգում էին երկու աշուղներ, իսկ երկու հատ ծաղրածու մրցում էին միմեանց հետ սրախօսութիւններով, զուարճալի պատմուածքներով: Մի և նոյն ժամանակ հարևան սենեակում էլ սկսվեց նուագածութիւնը. փողը ձայնակցում էր քամանչային, թմբուկը երբեմն խլացնող ձայներ էր արձակում: Այդ սենեակը փակված էր տղամարդկանց կողմից. այնտեղ կանայք ու աղջիկներն էին ուրախանում:

Կերակուրները մատուցվում էին միմեանց ետևից: Վարանդայի լեռները տեսակ-տեսակ որսեր էին ուղարկել ճոխ սեղանի համար. խորոված փասեանները, կաքաւները, եղնիկների աղբերը ամբողջ կոյտեր էին կազմում սփռոցների վրա: Գինին էլ առատ էր և բէկը ազատ չէր մնում նրա ազդեցութիւնից: Օսմանեան զօրքերը այդ ժամանակ ազատ գործ էին անում խմիչքներ. նոյն իսկ սարսափելի ենիչէրիներն էլ անտես էին անում մարգարէի պատուիրանքը: Աննա-խաթունը թոյլ չէր տալիս, որ կերուխումը դադար առնէ. ամեն րոպէ ներս էր գալիս, թախանձում էր, որ պակաս տեղ չը թողնեն և էլի հեռանում էր, որ կարգադրութիւններ անէ: Նա խնդրում էր չը մոռանալ, որ սա Գայիանէի հարսանիքն է, չը մոռանալ մանաւանդ այն, որ բէկը շնորհ է արել ամենքին, թոյլ տալով այսքան աղմկալի ուրախութիւններ: Հիւրերը ոգևորվում էին այդ խօսքերից, խմում էին իրանց բարերարի կենացը, օրհնում էին նրա կեանքը, մաղթում էին բախտ և երջանկութիւն:

—Դրսում էլ մի և նոյնն է կատարվում, — ասաց Աննա-խաթունը, մօտենալով իր փեսային:

Ապա պատմեց թէ ինչ հրաման է ուղարկել բարեկենդանի թագաւորը և աւելացրեց.

—Ես չը սպասեցի քո թոյլտւութեան և ինքս յանձն առայ կատարել այն, ինչ քեզանից են պահանջում: Այսուհետև միթէ կարելի է ջոկել քո կայքը մեր կայքից... Ես այդպէս էլ ասացի ժողովրդին և տուի ինչ որ ուզում էին:

Թիւրքը աւելորդ համարեց պատասխանել այդ խօսքերին. այդ միջոցին նա իր հաստ մատներով ջարդում էր մի խորոված փասեան. միջից կէս անելով, նա մի քանի անգամ խորին բաւականութեամբ լպստեց մատները և մի մեծ կտոր տալով Աննա-խաթունին, ասաց.

—Տուր աղջկան... Թող ուտի, ասա կէսն էլ ես եմ ուտում: Ասա իմ ձեռքով տուի:

Նա վերցրեց կտորը և շտապով դուրս գնաց, որպէս զի ոչ ոքին չը նայէ: Իսկ բէկը կանչեց ծառաներին և մի հրաման տուեց: Կարճ միջոցից յետոյ ներս մտան երկու թիւրք զինուորներ:

Աշուղները լռեցին և սենեակում բարձրացաւ թիւրքական երգը: Մռայլ ու ցուրտ լեռները մի կողմ քաշվեցան, հեռաւոր Սիրիայի անապատների ծոցից դուրս եկաւ լոյսերով, ջերմութեամբ ողողված Դամասկոսը: Սուրբ է նրա հողը. այնտեղ են Ալլահի բոլոր հրաշքները: Կանաչների մէջ թաղված է սրբազան Շամը. արմաւենիները, ձիթենիները, խնձորենիները և հազար ու մի հրաշալի ծառեր մութ ու խիտ անտառներ են կազմում, որոնց մէջ ցցված են մօմի պէս բարակ և ձիւնի պէս սպիտակ մինարէները: Բայց ոչ մի հրաշք նման չէ Դամասկոսի սոխակին: Երբ ծառերն ու ծաղիկները կուլ են սկսում միմեանց դէմ, որ միմեանց յաղթեն անուշ բուրմունքներով, իջնում է սոխակը և բռնում է իր ձայները: Երգեր ենք դրանք, երկնքի համար նշանակված երգեր. բայց ողորմած է մարգարէն և նրա ողորմութեամբ էլ այդ երկնային երգերը լսելի են դառնում երկրի վրա: Յասմիկն ու շուշանը, նարգէսն ու մեխակը կանչում են երգչին, գրաւում են նրան, բայց նա միայն վարդի վրա է սիրահարված, միայն նրան է տալիս իր երգը: Լուռ գիշերին, անուշահոտութիւնից արբեցած, նա համբուրում է վարդի բաց-կարմիր շրթունքները, փռում է նրա թերթիկները իր բոյնի մէջ և այնտեղից փառաբանում է Ալլահին մինչև լուսաբացը: Եւ Ալլահը լսում է նրան արծաթէ աստղերից: Ալլահը երգել է տալիս նրան, որ ցոյց տայ մարդկանց մի կտոր իր դրախտից, որ պատրաստված է ուղղահաւատ մուսիլմանի համար...

—Ինշալլահ, բացականչում է բէկը և մի բուռը փող է տալիս երգիչներին:

Իսկ երգը անցնում է պարտէզի խորքը: Մութը պատել է երկինքը, քնքշում են Շամի շատրուանները: Ամեն ինչ հանդարտվել է, բայց միայն մի տեղ, յասմիկի թփերի մօտ, լսվում է հինաւուրց սևամորթ ստրկուհու շշուկը. նա հանգստացնում է կիսամերկ հիւրին: Իզուր... Հարեմի աստղը չէ դիւթվում. նա սպասում է, սպասում է իր տիրոջը, որ գնացել է հեռու մի տեղ, կռիւ է վարում անհաւատ գեաւուրների դէմ...

Ամեն ինչ հայրենի, ամեն ինչ հրաշէկ, այրող է այդ երգի մէջ: Գինին տաքացնում է միւս կողմից և բէկը ոգևորված է: Նա կանչում է Աննա-Խաթունին, բայց մինչև նրա մօտենալը ինքը վեր է կենում տեղից և գնում է նրա առաջ:

—Այս բոլորը առանց նրան ոչինչ է, ասեց նա, և այլանդակ, սարսուռ ազդող ժպիտը տարածվեց նրա թուխ դէմքի վրա:

Երբէք նա այդ աստիճանին չէր հասել: Գինին, երգը ջնջել էին ամօթի վերջին հետքը, մերկացրել էին նրա բոլոր կրքերը: Նա պահանջեց, որ ցոյց տան աղջկան: Եւ պատմում է, որ տարիներ առաջ մի գնչուհի հասկացրեց, թէ ինչպէս է կենը այրում տղամարդին: Այն ժամանակ նա բէկ չէր, այլ մի փախստական, որ ապրում էր Ալբանիայի սարերում: Գիշերային խնջոյք կար մի ալբանացի բէկի ամրոցում. հիւրեր շատ էին հաւաքվել, բայց ամենից սիրելին Սիւլէյմանն էր: Ոչինչ էին ալբանացի բէկի պատրաստութիւնները. ոչ անթիւ կերակուրները, ոչ խմիչքները այնպէս չէին ուրախացնում, ինչպէս սևաչեայ, նիհար գնչուհին, մի երկարահասակ աղջիկ, որ պարում էր դրախտի հուրիի պէս: Մինչև լոյսը նա դադար չառաւ, խաղացնում էր աչքերը, թռչկոտում էր, կրակ դցող շարժումներ էր անում: Սիւլէյմանն անդադար փող էր ընծայում նրան, իսկ նա նստում էր նրա կողքին, շշնջում էր կիսատ-պռատ խօսքեր. նա կարող էր հարիւր գիշեր պարել, աչքերից կրակ թափել: Եւ ահա հէնց այժմ Սիւլէյման-բէկը միշտ գնչուհուն. և ուզում է տեսնել իր կնոջը...

Զոքանչը լսեց այդ պատմութիւնը, և նա քար է, չէ սարսափում: Դարձեալ խոնարհ, դարձեալ համօթխած, նա ցոյց է տալիս, որ երբէք չի համարձակվի ընդդիմանալ: Կանանց սենեակի դուռը կիսով չափ բաց արին, բէկը կանգնեց այդ ճեղքի առաջ:

(Կը շարունակվի)

տաղանդաւոր խաղով։ Շատ լաւ էին և տ. Շարովկեվա, օր. Միրոնովա և պ. Գրեկով։ Միւսները չը փչացրին իրանց դերերը։ Չեխովի «Առաջարկութիւն» վօդևիլը, որ ներկայացրին գլխաւոր պիեսայից յետոյ, անաջող պիեսա է։ Տաղանդաւոր հեղինակի ծիծաղը այս դէպքում բռնազբօսիկ է և ծանր։

Տ. Ց.

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

—

Ապրիլ 12-ին

Ահա, մի տարուց աւելի է, ինչ մեր նաւթի աշխարհը սկսել է գրաւել շատերի առանձին ուշադրութիւնը, մանաւանդ անգլիացիների, ոռնք մեծ ախորժակով թափվում են Բագուի վրա, ինչպէս ճանճը՝ շաքարի։ Բագուի ֆիրմաները, համարեա առանց բացառութեան, բոլորն էլ ցանկութիւն են յայտնել ծախելու։ Մի քանի ֆիրմաների հետ բանակցութիւնները սկսված են և շարունակվում են ներկայացուցիչների միջոցով, որոնցից մի քանիսը դեռ այստեղ են, իսկ մի քանիսներն էլ հարկաւոր տեղեկութիւններ և օպսիօններ ստանալուց յետոյ՝ ուղևորվեցին իրանց տեղերը ու շուտով դրանցից սպասվում է վերջնական պատասխանը։ Այն լուրերը, իբր թէ շատ ֆիրմաներ արդէն ծախվել են, և Բագուն անցել է անգլիացիների ձեռքը, անհիմն է։ Մինչև այսօր անգլիացիները միայն երկու նաւթահանք են գնել, մէկը՝ յայտնի, հարուստ Թագիևինը, իսկ միւսը՝ Դէբուրինը, շատ չնչին գնով։ Գնողները լաւ ծանօթ են գործին և շատ զգոյշ կերպով են վարում բանակցութիւնները։ Իսկ սուտ և չինծու լուրերը, մեծ աղմուկը, գործի չփոթումը՝ դա մ ա կ լ ե ր ն ե ր ի սարքած է, որոնք, որոշ դիտաւորութեամբ, պղտոր ջրում ձուկ որսալ են ուզում։ Բագուի անթիւ մակլերների վրա աւելացել են և օտար աֆերիստներ և զանազան բաղդախնդիրներ՝ որոնք ամեն տեսակ սուտ միջոցներով աշխատում են, որքան կարելի է շատ խաբել, որպէս զի շատ էլ «կուրտաժ» ստանան։ Այդ վերջիններին տեսնելով էլի մեր «зайчикъ»-ներին փառք։ Դրանց մէջն է և այն յայտնի «կորսեատւոր» մակլերը, որի մասին վարձկան ռէկլամիստները գովասանքով խօսեցին, հռչակեցին միլիօնատէր, բայց այժմ դուրս եկաւ, որ նա ոչինչ չունի, և եկել էր թակարդ պատրաստելու մեր վաճառականների համար և անկասկած մի քանիսը պէտք է գլորվէին, եթէ բարեբաղդաբար հեռագիրը չը պատռէր այդ աֆերիստի դիմակը։ Եւ միայն այժմ մեր վաճառականները խրատվելով՝ ընդ միշտ վճռել են անծանօթ մակլերներին գործեր չը տալ և հաւատ չընծայել...

Ա. Վ.

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ

—

Ապրիլ 15-ին

Ապրիլ 13-ին քաղաքային վարչութեան դահլիճում կայացաւ Բարեգործական ընկերութեան ճիւղի ընդհանուր ժողովը, որը պիտի մարտին գումարվէր, բայց յարգելի պատճառով յետաձգվել էր։ Ժողովը սկզբում զբաղվեց վարչութեան անցեալ տարվայ հաշիւները և վերաստուգիչ յանձնաժողովի զեկուցումը քննելով։ Վարչութեան հաշւից, որ վաղօրօք տպագրված ու բաժանված էր բոլոր անդամներին, և վերաստուգիչ յանձնաժողովի զեկուցումից երևաց, որ հետևեալ մուտքն է եղել. անդամավճար 66 անդամներից—330 րուբլի, նուէրներ—531 ր. 17 կոպ., գաղթականների օգտին նպաստ է ստացվել ընկերութեան խորհրդից—դանիական գումարից—250 ր., երեկոյթից—124 ր. 26 կոպ., թատրօնական ներկայացումներից—121 ր. 23 կոպ., դրամագլխի տոկոս—36 ր. 67 կոպ., ընդամէնը 1393 ր. 33 կոպ., որ նախորդ տարիներից մնացած 1026 ր. 24 կոպէկի հետ կը լինի 2419 ր. 57 կոպ։ Եթէ այդ գումարից դուրս գալու լինենք դանիական նպաստը և նախորդ տարիների մնացորդը, կը տեսնենք, որ վարչութեան ջանքերով մուտք եղել է 1143 ր 33 կոպ, որ Ախալքալաքում բաւարար կարելի է համարել։ Բացի սրանից՝ գաղթականների օգտին ստացված է 226 կտոր հագուստ, 819 արշին ճոթեղէն, մօտ 185 ր. արժողութեամբ, և կենսական մթերքներ՝ հաց, ալիւր, պանիր, միս, որ բաժանվել են գաղթականներին։ Ծախք եղել է. ուսումնատուներին—250 ր., Ախալքալաքում և իր գաւառում գտնված և երթևեկ գաղթականների վրա ծախսված է 662 ր. 50 կոպ., որով բժշկական օգնութիւն, մնունդ, հագուստեղէն, դրամական նպաստ կամ ճանապարհածախս ստացել են 337 գաղթական. տեղական տառապեալներին բժշկական օգնութիւն և մնունդ հասցնելու համար ծախսված է—80 ր. 50 կոպէկ։ Գաւառի գիւղական հայ ազգաբնակութեան մէջ լէժանագին, հանրամատչելի գիտական և բելլետրիստական 18 անուն 534 օրինակ գրքեր տարածելու համար 42 ր. 36 կ., ֆոնդի օգտին հաշւետարվայ մուտքի մնացորդի 5%-ը—17 ր. 67 կոպ. և դիւանական ծախքեր—4 ր. 49 կոպ. ընդամէնը ծախք եղել է 1057 ր. 52 կոպ., որ դուրս գալով 2419 ր. 57 կոպէկից, մնում է 1362 ր. 5 կոպ.։ Մնացորդ գումարի մի մասը պահվում է գաւառական գանձատան կից խնայողական կասսայում, իսկ միւս մասը շրջանառութեան մէջ է գտնվում՝ վարչութեան մասնաւոր արհեստանոցի ընթացիկ կարիքները հոգալու համար։ Վերաստուգիչ յանձնաժողովի անդամները, ինչպէս զեկուցման մէջ էլ գրել էին, առաջարկեցին ժողովին շնորհակալութիւն յայտնել վարչութեանը՝ նրա արդիւնաւէտ գործունէութեան համար։ Այդ առաջարկութիւնը միաձայն ընդունվեց։

Ապա կարդացվեց վարչութեան մասնաւոր գործատան համառօտ հաշիւը. բայց որովհետև դրանով չէր կարելի հիմնաւոր գաղափար կազմել այդ հաշւի մասին, վարչութեան նախագահը առաջարկեց ընտրել 4 հոգուց բաղկացած մի յանձնաժողով, որ մանրամասն ծանօթանայ գործատան հաշիւների և թէ ընդհանրապէս նրա կազմակերպութեան հետ և զեկուցանէ յատկապէս այդ նպատակով գումարվելի մի արտակարգ ընդհանուր ժողովին, որ և կատարվեց։ Ի դէպ. գործատան համար վարչութիւնը հրաւիրել է աւելի հմուտ մի նոր վարպետ—գաղթական հայերից, որ մի ինտելիգենտ երիտասարդ է. ձեռք են բերված աւելի լաւ տիպի գործիքներ, որոնցով գործատան առաջադիմութիւնը կանոնաւոր ընթացք է ստացել։

Նոյն ժողովում քննվեց «Կովկասի հայոց Բարեգործական ընկերութեան՝ գործելու և մանելու երկու սեռի գործնական ձրի դ պ ր ո ց—ա ր հ ե ս տ ա ն ո ց ի» կանօնադրութեան ծրագիրը, որ կազմել էին պ. պ. Զ. Աւվանեան, Լ. Ղուկասեան և Զ. Տէր-Գրիգորեան։ Երկար վիճաբանութիւններից յետոյ համարեա անփոփոխ ընդունվեց ամբողջ ծրագիրը։ Կարևոր կէտերից մէկն էլ այն է, որ մանելու և գործելու արհեստը գաւառի շինական ազգաբնակութեան մէջ աւելի աջող տարածելու և այդ գործի մէջ աւելի լաւ ձևերի հետ ծանօթացնելու համար դպրոց—արհեստանոցը՝ պահանջի և նիւթական միջոցների համաձայն՝ բանալու է ժամանակաւոր ց ո ւ ց ա տ ո ւ ա ր հ ե ս տ ա ն ո ց ն ե ր գաւառի գիւղերում։ Կանօնադրութեան ծրագիրը կը ներկայացնվի ընկերութեան խորհրդին։ Ցանկալի է, որ այս վերջինը շուտով հաստատել տայ կանօնադրութիւնը, որ կարելի լինի դպրոց—արհեստանոցը վերջնականապէս կազմակերպել սեպտեմբեր ամսին։

Զ. Տ.-Գ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Թիֆլիս, ապրիլ 21-ին

Կարդալով «Մշակի» № 63-ի մէջ պ. Խ. Մալումեանի նամակը, որով հրապարակօրէն «պախարակում է» այն «տգեղ փաստը», որ պ. Ստեփան Լիսիցեանցը, լինելով Հրատարակչական ընկերութեան խմբագրական Մասնաժողովի անդամ՝ կատարել է նաև թարգմանութիւն («Յօ երթաս» վէպը) նոյն ընկերութեան համար, որով միաժամանակ և՛ քննող և՛ քննվող է հանդիսացել,—պարտք եմ համարում մի երկու խօսք ասել այդ առիթով, իբրև Մասնաժողովի նախագահ այն ժամանակ՝ երբ այդ աշխատութիւնը յանձնարարվել է և պ. Լիսիցեանցի կողմից կատարվել։ Ես առ այժմ չեմ պատասխանի բատ էութեան, թէ որչափ պախարակելի կամ օրինաւոր է խմբագրական Մասնաժողովի անդամին որ և է գործ յանձնարարել՝ կատարել ընկերութեան համար։ Սա հետաքրքրական հարց է, որի մասին կարելի է շատ բան ասել թէր և դէմ՝ պախարակելուց կամ ընդունելուց առաջ։ Ես կամենում եմ այս նամակով հարցը միայն չէզոքացնել, բաժանել անձնաւորութիւնից, որպէս զի հրապարակի վրա մնայ լոկ իրաւաբանական կամ մանաւանդ էթիկական հարց, առանց այս և այն անձնաւորութեան հետ կապվելու։

Այս նպատակով հետևեալ կէտերը հարկ եմ համարում յիշեցնել. 1) Ներկայ հարցում («Յօ երթաս»-ի վերաբերմամբ) պ. Լիսիցեանցը չէ կարող պատասխանատուութեան ենթարկվել, քանի որ նա անձնիշխանաբար չէ կատարել յիշեալ թարգմանութիւնը, այլ մասնաժողովի առաջարկութեամբ. ուրեմն պատասխանատուութիւնը մասնաժողովի վրա է ընկնում։ 2) Միայն պ. Լիսիցեանցը չէ եղել, որ մասնաժողովի նախընթաց կազմի ժամանակ պատուէր է յանձն առել ընկերութեան համար, այլ մասնաժողովի միւս բոլոր անդամներն էլ, ի չարս ուրիշ գրագէտների, որոնց մասնաժողովը յարմար է համարել որ և է պատուէր տալ։ 1896 թւի տեղեկագրի մէջ, երես 33, տպագրված են այն անձանց անունները, որոնք յանձն են առել մասնաժողովից առաջարկված պատուէրները։ Այս անունների մէջ գտնում ենք, ի միջի այլոց, պ.պ. Բաբախանեանի, Լիսիցեանցի, Լէոնեվիչի, Մալխասեանցի (տօղերիս գրողի), Մանուէլեանի, Սարուխանեանի և Քոչարեանի անունները - ուրեմն ամբողջ խմբագրական մասնաժողովի։ 3) Այս մասնաժողովից առաջ էլ ուրիշ մասնաժողովների անդամներ աշխատանքներ են կատարել ընկերութեան համար, ինչպէս պ.պ. Ի. Յարութիւնեան, Մ. Աբեղեան, Ս. Բալադեան, Ա. Բարխուդարեան, Մ. Ասլեան։ Ուրեմն վերջին մասնաժողովն էլ նոր, անօրինակ բան չէ արել, այլ հետևել է արդէն եղած սովորութեան։

Խնդիրն այսպէս ընդհանրացնելով՝ կարելի է և ընդհանուր կերպով քննել, թէ որչափ մնասակար կամ օգտակար, պախարակելի կամ օրինաւոր է այդ սովորութիւնը։

Ստ. Մալխասեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Թիֆլիս, ապրիլ 17-ին

«Մանուկներին խնամող Թիֆլիսի ընկերութեան» վարչութիւնը, իր նախապատրաստական մտադրութիւնների համար համեստ գումար ունենալով, որ կազմված էր բացառապէս 300 հիմնադիր-անդամների տարեկան 3-ական րուբլի վճարից, հաստատ յոյսեր էր դրել Թիֆլիսի հասարակութեան համակրութեան վրա. և նա չը սխալվեց իր հաշիւների մէջ։ Մատնացոյց անելով իսկական անդամների թւի արագ աճման փաստը (այդ թիւը համարեա կրկնապատկվեց և արդէն 6 մշտական անդամներ կան) և խոշոր ու մանր նուիրատուութիւնների անընդհատ ստանալը՝ Վարչութիւնը իր բարոյական պարտքն է համարում այդ նորակազմ ընկերութեան անունից իր խորին շնորհակալութիւնը յայտնել բոլոր համակրողներին, և մանաւանդ Եղբ. Միրզոյեանների և ընկ. նաւթարդիւնաբերական և առևտրական ընկերութեան ակցիօնէրների ժողովին, որը 1897 թւի օգուտներից նուիրեց յօգուտ ընկերութեան 500 ր. խոշոր գումարը։ Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ յիշում է և Նաւթարդիւնաբերական ընկերութեան վարչութեան սիրալիր մասնակցութիւնը այդ գործում, իսկ մասնաւորապէս ընկերութեան մշտական անդամ Ա. Ս. Անանօվին, որը առաջին խոշոր նուիրատուն եղաւ յօգուտ «Մանուկներին խնամող ընկերութեան»։ Վարչութեան դրամական մանրամասն հաշիւը կը տպվի շատ շուտով՝ ընդհանուր ժողովից առաջ։

Նախագահ՝ Ա. Կօլիւբակին

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Պաշտօնապէս յայտարարված է, որ սովի և ծայրայեղ կարօտութեան ենթարկված նահանգների թիւը 16 է. դրանցից 7 նահանգ, որոնք ամենից շատ կարօտ են, ունեն 360,000 քառակուսի վերստ տարածութիւն և 14 միլիօն ժողովուրդ։ «Подольскія Губ. Вѣдомости» լրագիրը գրում է. «Սարսափելի թուանշաններ։ Եւ այս միլիօնները չունեն ոչ հաց, ոչ անասուն, ոչ սերմացու։ Ի հարկէ, գործերի այս դրութեան մէջ հարկաւոր է մեծ և շուտափոյթ օգնութիւն, և հասարակութեան պարտքն է օգնել, որքան ույժ ունի։ Չը պէտք է յուսալ, որ հասարակական բարեգործութիւնը կարողանայ լիովին վերացնել կարիքը։ Միայն 14 միլիօն աւելի կարօտ մարդկանց համար հարկաւոր են, ի հարկէ, մի քանի տասնեակ միլիօն րուբլիներ։ Ռուսաց հասարակութիւնը չէ կարող տալ այդ միլիօնները և այն, ինչ նա կը տայ, կը լինի, ի հարկէ, մի կաթիլ ծովի մէջ։ Բայց չը պէտք է վհատվել այդ հանգամանքից։ Անցեալ սովի տարին (1891 թ.) ռուսաց ժողովրդից մի քանի հարիւր հազար մարդիկ խլեց։ Այդ զոհերի թիւը գուցէ աւելի մեծ լինէր, եթէ այն ժամանակ հասարակութիւնը այնքան մեծ չափերով չօգնէր սովատանջներին։ Եւ եթէ այն կաթիլները, որ կարող է տալ հասարակութիւնը, կը փրկեն մահից գոնէ մի քանի հազար մարդկային կեանք, այս յոյսն էլ բաւական է, որ հասարակութիւնը լայն չափերով օգնէ ժողովրդին՝ նրա սարսափելի թշուառութեան մէջ»։ Լրագրի այդ միանգամայն արդարացի նկատողութեան վրա կաւելացնենք, որ ռուսաց հասարակութիւնը առ այժմ մի առանձին առատաձեռնութիւն չէ ցոյց տալիս։ «Правительственный Вѣстникъ» լրագիրը հաղորդում է, որ «Կարմիր Խաչի» ընկերութիւնը մինչև ապրիլի 14-ը ստացել է նուէրներ 9463 րուբլի։ Դա կաթիլ էլ չէ թշուառութեան ծովի մէջ։

—

Այսօր, չորեքշաբթի, ապրիլի 22-ին, Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութիւնը պէտք է նուիրի իր նիստը անբերրիութեան հարցի քննութեան և կարօտ տեղերին օգնութիւն հասցնելու խնդրի մշակութեան, մի հարց, որ այսօր կենսական նշանակութիւն ունի մեր երկրի համար։ Ժողովի սկիզբն է 8 ժամին։ Կարող են ներկայ լինել և կողմնակի անձինք։

—

Այսօր ուղարկեցինք Մոսկվա, պ. Լեոն Սարգսեանի անունով, 100 րուբլի՝ յօգուտ Մոսկվայի համալսարանի կարօտ հայ ուսանողների։ Ուրեմն մեզ մօտ կայ 436 րուբլի 90 կոպէկ։

—

Սենատի վճռով փաստաբան Ստարօսելսկու սպանութեան յայտնի գործը պէտք է վերաքննվի Բագւում, մայիսի 21-ին, Թիֆլիսի դատաստանական պալատի ժամանակաւոր սէսսիայում։ Մայրաքաղաքի լրագիրներին հաղորդում են Բագուից և Թիֆլիսից, որ նոր փաստեր են ձեռք բերվել, որոնք յոյս են տալիս, որ կատարեալ լոյս կը սփռվի այդ խորհրդաւոր սպանութեան վրա։

—

Թիֆլիսում ներկայումս գումարված անասնաբոյժների ժողովը ապրիլի 20-ի իր նիստում շօշափեց մի քանի կարևոր խնդիրներ։ Յայտնի է, թէ ինչ մեծ նշանակութիւն ունի կ ա թ ը թէ մանուկների և թէ առհասարակ ազգաբնակութեան սննդի խնդրում։ Հետազօտութիւնները ցոյց են տալիս, որ կովերից շատերը հիւանդ են լինում թ ո ք ա խ տ ո վ և այդ թոքախտը կաթի միջոցով փոխվում է մարդկանց վրա։ Բացի դրանից զանազան վարակիչ հիւանդութիւններ, ինչպէս, օրինակ, դիֆտերիտը, սկարլատինան, խոլերան, տիֆը կարող են տարածվել կաթի միջոցով, եթէ այն տանը, որտեղից կաթը ստացվում է, կան այդ հիւանդութիւնները և նրանց սաղմերը, անզգուշութեան շնորհիւ՝ ընկել են կաթի մէջ։ Ժողովը որոշեց պարտաւորական դարձնել անասնաբուժական հսկողութիւնը կաթնատու կենդանիների համար քաղաքներում։ Ժողովը որոշեց խնդրամատոյց լինել, որպէս զի քաղաքում ծախվող մսի յատկութիւնների քննութիւնը յանձնվի անասնաբոյժներին և ոչ թէ, ինչպէս մինչև այժմ ընդունված էր՝ բժիշկներին։

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Շուտով լինելու է քաղաքագլխի ընտրութիւնը. օրից օր սպասվում է ձայնաւորների հաստատութիւնը»։

—

ԻԳԴԻՐԻՑ մեզ գրում են. «Ապրիլի 10-ին, Երևանի թեմական դպրոցում սովորող աշակերտները, զատկական արձակուրդին տուն գալով, համագիւղացիներին ուրախացնելու համար, տրւեցին մի ներկայացում, մասնակցութեամբ սիրողուհիների. խաղացին «Սխալ հաշիւ» կոմեդիան, «Երեք քաջեր» և «Քաղցածներ» վօդեվիլները։ Մուտքը ձ ր ի էր։ Ուսումնարանի ահագին դահլիճը լի էր հանդիսականներով, մինչդեռ ուրիշ ներկայացումներին հազիւ 50—60 մարդ գտնվէր. ներկայ էին այնպիսի պարոններ, ընտանիքներով, որոնք մինչև այսօր չեն ուզեցել մի հատ տոմսակ վերցնել և եթէ վերցրել էլ են, նա էլ ծախողի խ ա թ ե ր համար է եղել»։

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Հինգշաբթի, ապրիլի 16-ին, հայոց դերասանական խումբը ներկայացրեց «Անմեղ մեղաւորներ» պիէսը՝ ժողովարանի դահլիճում։ Օր. Ախաչեան իր գեղեցիկ խաղով, Կրուչինինայի դերում, բոլորի ուշադրութիւնը գրաւեց։ Դահլիճում սպասածից աւելի հանդիսականներ կային. թատրօն յաճախողների մեծ մասը հայ ծառայողներն են և երիտասարդ վաճառականներ։ Երևանի հարուստները չեն երևում... Դերասաններին խորհուրդ ենք տալիս ներկայացումը սկսել 8 ժամին և վերջացնել 12-ից ոչ ուշ և ոչ թէ՝ ժամի 1-ից անց. այդ հանգամանքը դժգոհութիւն է պատճառում ժողովրդին»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՑ

—

Բ օ ս տ օ ն, ապրիլի 15-ին

Անցեալ երկուշաբթի նախագահը վերջապէս Միացեալ Նահանգաց ազգային ժողովին ղրկեց իր հռչակաւոր ծանուցագիրը, որուն ակնդէտ կը սպասէին ամէնը երկու-երեք շաբաթէ ի վեր։ Այդ ծանուցագրէն կը սպասէր թէ Եւրոպան և թէ Ամերիկան Միացեալ Նահանգաց կառավարութեան քաղաքականութեան յայտարարութիւն մը, պաշտօնական զեկուցում մը ներկայ ամենէն տագնապալի հարցին համար։ Դժբաղդաբար, ծանուցագիրը իր երկդիմի բացատրութիւններով և տեղ-տեղ ալ անհասկանալի մութ պարբերութիւններով շատերը յուսախաբ ըրաւ, մանաւանդ Քուպայի խնդրոյն մէջ արմատական ընթացքի մը ջատագովները։ Խաղաղութեան կուսակիցները չուզեցին կամ չը կրցան իրենց զգացած ուրախութիւնը ծածկել. այս աւելի յուզում պատճառեց Մաք Քինլիի ընթացքը դատապարտողներու մէջ. խաղաղասէրները թէ նախագահին և թէ իրենց այս քաղաքականութեամբ յաջողութեան ամէն հաւանութիւն կորուսին. ազգային ժողովը կարճ, բայց կատաղի վիճաբանութենէ և բռունցքներու փոխանակութենէ վերջ գրեթէ միաձայն հաւանութեամբ պատերազմի քուէ տուաւ, ինչպէս հեռագիրը հաղորդած լինելու է ձեզ։

Հանրապետութեան մը պատերազմ հրատարակելը միապետի մը պատերազմի հրաման տալէն շատ տարբեր է. ինչ որ Եւրոպայի մէջ նախարարութիւն մը քանի մի ժամուան մէջ կրնար կատարել, այստեղ երկու-երեք շաբաթէ վեր կարելի եղած չէ գլուխ հանել: Ասոր պատճառները շատ դժուար չէ գտնել: Քոնգրէսի խնդրոյն ծանօթութիւն վեր քանի անգամ որ տարաբաղդ կղզւոյն վիճակը կառավարական ծանօթութեան առեր են, կարելի եղած չէ կառավարական քուէով մը խնդիրը որ կամ այն ձեւով լուծել. կարող մը համաձայնութեանց ու ամենադժուարութիւններ միջոց նախագահական են Միացեալ Նահանգաց կառավարութեան կրգոյն գործերուն միջամտելուն: Փոփոխութիւն ներկայացուցիչներուն կարելի եղած էր այսպէս փութալ, որովհետեւ վերջիս ընտրող չըքնանոցի ժողովուրդը շատ ալ չէին հետաքրքրուեր այդ խնդրով: Բայց փետրուարի 15-ին ամսին, երբ Միացեալ Նահանգաց մարտանաւը Հավանայի առջեւ օդը ելաւ, խնդիրը ամբողջովին տարբեր կերպարանք առաւ, ժողովուրդի յուզումը և կառավարութեան գործը սաստկացաւ: Այսօր և ոչ մի երեսփոխան կը համարձակի խաղաղութեան համար խօսիլ. Սակայն այս բանը չէ թէ խաղաղասէր երեսփոխանները կամ ծերակոյտի անդամներ փոխած են իրենց գաղափարը, ընդհակառակը այսօր փոխանց առջեւ ակնի փոքրիկ, աւելի ծանր եղած կը գտնեն. փոփոխութիւնը միջոցներու մէջ է միայն: Այդ պարոնները այսօր միայնակ համար ոգեւորուած վիճակ, այրարութիւն, ազգային պատիւ կարգադրելու, բայց մեր համար պատուական չէին, կրնեն, ծախքերը անդամները, թէ, ընտանիք կառավարութիւններէ աւելի, ամենայն անվստահութիւն և ինչպէս ամենայն ...

[illegible]

... այդ արշաւանքը ... պիտի ունենան: Ասկից զատ ծովային պատերազմէն մեծ վնասներ պիտի կրեն այդ ջոջ մեծատունները, այս պատճառաւ երկու-երեք շաբաթէ ի վեր այդ մարդիկը ամենևին միջոց չըր խնայեցին նախագահին վրա ազդելու, նոյն իսկ ձեռնարկեցին քուէներ գնելու ազգային ժողովի մէջ: Մաք Քինլին իր ընտրութեան յաջողութեան համար պարտական է այդ հարուստներու օժանդակութեանը, մանաւանդ միլիոնատէր Հաննային, որը, շատերու կարծիքով, ներկայ իրական նախագահն է. այդ կարծիքը չափազանց է թերևս, բայց յայտնի է թէ Մաք Քինլին իր ընտրութենէն ի վեր զօրաւոր անհատականութիւն մը ցոյց չէ տուած, մամնաւորներու ձեռքին մէջ ուզուած կերպարանքը առեր է, նոյն իսկ իր գրած ճառուցագիրը շատ մը փոփոխութիւններ կրեց իր բարերար բարեկամներու ձեռքէն՝ քօնկրէսին ներկայացուելէ առաջ: Տխուր երևոյթ մը...

Մամուլի ազատութիւնը սակայն օգնութեան հասաւ թէ տարաբախտ քուպացւոյն և թէ երկրին պատւոյն, բողոքի աղաղակ մը բարձրացաւ այդ անձնասէր-խաղաղասիրութեան դէմ, ծերակուտի անդամներէն երեք հոգի Քուպայ գնալով, տեղեկացան խնդրոյ իսկական դրութեան և Ուաշինգթըն դառնալով՝ առանց վախի ու վարանման, ճշմարտութիւնը պարզեցին իրենց պաշտօնակիցներուն առջև: Եւ տեսնուեցաւ, որ եթէ Միացեալ-Նահանգաց կառավարութիւնը չահատէրներու ազդեցութեան տակ ամիսներ առաջ իր պարտքը կատարելէ խոյս տուած չը լինէր, այսօր հազարաւոր անմեղ կիներու և մանկանց կեանքը փրկված կը լինէր: Նոյն բանը կարելի չէ ըսել եւրոպական կառավարութեանց մասին հայկական խնդրոյն համար: Կերևի թէ սակայն քուպացիք մեզի չափ տարաբախտ չեն, նախախնամութիւնը կամ դիպուածը ուզեց, որ սպանիացիք յիմարաբար ամերիկական նաւ մը պայթեցունեն, միացածը կատարեց ամերիկացւոց բորբոքած հասարակաց կարծիքը: Արմէն

ՆԱՄԱԿ ԹԻՐՔԻԱՅԻՑ

Ադրիանուպոլիս, ապրիլ 16-ին

Կ. Պօլսից ստացված են հետեւեալ նորութիւնները, որ չտպում ենք հաղորդել: Սուլթանը, Զատկի առիթով, 250 ոսկի Օրմանեանին և 40,000 դրուշ պատրիարքարանին ուղարկեց: «Բիւզանդիոն» գրում է, որ այդ վերջին փողերով էլ դարձեալ պաշտօնեաների ռոճիկ է վճարված:—Օրմանեան պատրիարք, որ Ծնունդին հրապարակով ասել էր, թէ Տաճկաստանէ և Եւրոպայէ իրեն ուղարկված նպաստներով պատրիարքարանի պաշտօնեաներին ամսական կը տար, հիմա, Զատկին ուրանում է պարզապէս և ասում, թէ նա միմիայն կառավարութեան նպաստների վրա կամեցել է խօսել: Մենք Ծնունդին զարմացած էինք Օրմանեանի սինդմին վրա, որով ինքն իր արած անխոստովանելի զեղծումը խոստովանում էր: Հիմա որ իր ասածը ետ է առնում, ուրանում է, հիմա չենք զարմանում բնաւ: Եւ իրօք էլ, նա Ծնունդին իր դերէն դուրս էր եկած, գոնէ անկեղծութիւն էր արածը. բայց դա օտար բան մ'էր իրան համար: Այժմ, կեղծելով՝ դառնում է իր իսկական դերին, և այժմ իրան շատ լաւ ենք ճանաչում:

Ցաւում ենք, որ «Մասիս» ելեր Թիւրիմացութիւնների վրա հեքիաթներ է կարդում, des contes á dormir debout, և ուզում է միամիտներին հաւատացնել՝ թէ «ամեն ինչ ի կարգին է լաւագոյն աշխարհին մէջ: «Մասիս» այդպիսով չողոքորթում է պատրիարքին: Մենք սիրում ենք դեռ հաւատալ, որ նա որ և է չարժառիթ չէ ունեցած այդպէս գործելու, և հէնց որովհետև ուզում ենք այդպէս հաւատալ, կը սպասենք, որ նա չը շարունակէ այդ ճամբան, որ ուղղակի կը տանի դէպի «Բիւզանդիոն»-ական սնակալիզութիւն:

Լսում ենք, որ պ. Պէրպէրեան, առնէ մը ի վեր Ժընէվ հաստատված և հոն մասնաւոր կըրթարան մը հիմնած, վերադառնում է մտերս Կ. Պօլիս:

Վերջերս հայերի սպանութիւններ տեղի են ունեցել տաճկական մայրաքաղաքում: Լրագիրները, ի հարկէ, ոչինչ չեն գրեր: M.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Ամերիկո-սպանիական պատերազմը առիթ է տուել Պարիզի ուսանողներին համակրական հեռագիր ուղարկել Մադրիդի ուսանողներին: Այս անգամ էլ ֆրանսիական ուսանողները, ինչպէս և Զօլայի դէմ սարքած ցոյցերի ժամանակ, ցոյց են տալիս, որ նրանց հետաքրքրում է ոչ թէ ճշմարտութեան և արդարութեան սկզբունքը, այլ կողմնակի, մօդայիս հաշիւներ: Պարիզի ուսանողները համոզված են, որ «սպանիական զէնքը փառքով կը ծածկեն հին լատինական ցեղի դրօշակները», մոռանալով որ այդ դրօշակները վաղուց անարգվել են ինկվիզիցիայի բարբարոսութիւններով և կուբացի կանանց ու երեխաների արիւնով:

—Լրագիրները լուր են հաղորդում, որ Վիլհելմ կայսրի և նրա քրոջ, յունական թագաժառանգի ամուսին Սօֆիայի մէջ կատարեալ հաշտութիւն կայացաւ:—Յունաստանը դրանից, ի հարկէ, ոչինչ օգուտ չունի:

—Լօնդօնից, ապրիլ 13-ից, հաղորդում են, որ Հօվարդէնից ստացած տեղեկութիւններին նայելով, Գլադստօնի տանջանքները մօտենում են վախճանին: Գլադստօն աւելի և աւելի թուլանում է և ամբողջ ժամերով պառկում է՝ երբեմն փակած աչքերով, լսելով մուզիկա: Իր բարեկամներին և ծանօթներին նա ուղարկեց հրաժեշտի նամակներ:

—Վիէննայից հեռագրում են ապրիլ 14-ից, որ կոմս Բադենիի վիճակը Վիէննայում համեմատում են Կրիսպիի վիճակի հետ, որովհետև նրան դատի ենթարկելու մասին Րէյխսրատի կայացրած վճռից յետոյ անմիջապէս տեղի ունեցաւ մի մերկացում, որ ցոյց է տալիս, թէ կոմս Բադենին «Reichswehr» կիսապաշտօնական լրագրին վճարել է 215 հազար: Եւ որովհետև աւստրիական լրագիրները կաշառելու յատկացրած յատուկ գումարը 100 հազարից աւել չէ, այդ պատճառով կոմս Բադենին փոխ է առել 115 հազարը ուրիշ ֆօնդերից, և դրա համար պարլամենտը նրան դարձեալ պատասխանատուութեան կենթարկի:

—Սպանիական կառավարութիւնը, լուրերին նայելով, բանակցութեան մէջ է մտել Անգլիայի հետ պատերազմական փոխառութիւն կնքելու համար: Սպանիան առաջարկում է Անգլիային իբրև գրաւական Ֆիլիպպեան կղզիները և հէնց որ բանակցութիւնները վերջանան, անգլիական գրահաւոր նաւատորմը կը գնայ դէպի այդ կղզիները:

—Մադրիդի նախկին ֆրանսիական դեսպան կոմս Շօդօրդի ապացուցանում է «Gaulois» լրագրի մէջ, որ Սպանիան չէ կարող երկարատև պատերազմ մղել: Սպանիական ազգի քաջութիւնը և եռանդը անվիճելի են, բայց Կուբայի հետ ունեցած պատերազմը սպառել է Սպանիայի ֆինանսական ոյժերը և գցել է նրա վարկը:

—«Mémorial Diplomatique» լրագիրը հաղորդում է, որ լորդ Սօլսբիւրին Լօնդօն կը գայ ապրիլի վերջին և այդ պատճառով բոլոր կարեւոր հարցերը—կրետական, թեսալիական և այլն կը յետաձգվեն մինչև նրա գալը: Լօնդօնի կաբինէտի գործողութեան եղանակը Կուբայի խընդրում սաստիկ վայրոյթ է գրգռում Բերլինում և թշնամական տրամադրութիւնը դէպի Անգլիան հետզհետէ աճում է:

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ԱՄԵՐԻԿՕ-ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

—

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ, 21 ապրիլի: Ծովապետ Դեվէ սկսեց ռմբակոծել Մանիլլիա:

ՄԱԴՐԻԴ, 21 ապրիլի: Մանիլլիայից հաղորդում են Մօնտախոյի հետեւեալ հաղորդագրութիւնը. «Գիշերը ամերիկական նաւատորմին աջողվեց բռնել նաւահանգստի մուտքը և լուսաբացին նա արդէն կանգնած էր Կավիտէի առաջ: $7^1/_2$ ժամին «Reina Christina» նաւը կրակ ընկաւ: Ես շտապով անցնում եմ «Isla-de-Cuba» նաւը: 8 ժամին «Reina Christina» և «Castilia» նաւերը բոլորովին այրվեցին: Միւս, վնասված նաւերը հեռացան Բակկորի ծովածոցը: Մի քանի նաւերը ծովը ընկղմեցինք, որպէս զի չընկնեն թշնամու ձեռքը: Կորուստը մեծ է»:

ՄԱԴՐԻԴ, 21 ապրիլի: «Liberal» լրագրում տպագրված է Մօնտախոյի հետեւեալ հեռագիրը Մանիլլայից. «Ամբողջ նաւատորմը ոչնչացաւ: «Mindacao»-ի էկիպաժը (մարդիկ) փրկված է: Անգլիական հիւպատոսը խորհրդակցում էր ամերիկական նաւատորմի գլխաւորի հետ, յայտնի չէ թէ ինչի մասին: Թշնամին տեղաւորվեց Մանիլլայի առաջ, պաշարումն հաստատելով: Ազգաբնակութիւնը հեռանում է քաղաքից՝ վախենալով ռմբակոծութիւնից»:

ՏԱՄՊԱ, 21 ապրիլի: Զօրս հետեւակ գունդ եկան այստեղ: Ենթադրում են, որ ամենաքիչը 10 օր կանցնի՝ մինչև որ զօրքը Կուբա կիջնի:

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ, 21 ապրիլի: Մանիլլիայում ամերիկացիների տարած յաղթութեան լուրը բերկրութեամբ ընդունվեց: Նախագահը և մինիստրութեան անդամները մեծ գոհունակութիւն են յայտնում, բայց հրաժարվում են լուրը քննելուց:

—

ԲԵՐԼԻՆ, 21 ապրիլի: Ռուսաց դեսպանի մօտ ճաշ կար, որին ներկայ էին՝ կայսրը, պետական կանցլէրը, և ուրիշ բարձրաստիճան անձինք:

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչ՝ ԱՆԴՐԷԱՍ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԲՕՐԺՕՄՈՒՄ

վարձով է տրվում և ծախվում է կահաւորված երկյարկանի ԱՄԱՐԱՆՈՑ, նախկին Եա. Ս. Արէսօլօմօվի, իսկ այժմ պատկանող Թիֆլիս քաղաքին, 5 սենեակով ստորին և 4 սենեակով վերին յարկում, խոհանոցներով: Պայմանների մասին դիմել Թիֆլիսի Քաղաքային Վարչութեանը: 1—3

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ՋՕՆ ՍՏԻՒԱՐՏ ՄԻԼԼԻ
ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Գրքի հայերէն թարգմանութիւնը՝ հեղինակի համառօտ կենսագրութիւնով: Գինը 1 րուբլի 20 կօպէկ, ճանապարհածախսով:

Մամուլի տակ է Ս. Տէր-Աւետիքեանի «ԻՐԼԱՆԴԻԱՅԻ ԴԱՏԸ». գինը 80 կօպէկ, ճանապարհածախսով:

Դիմել՝ Москва, Сухаревевская площадь, д. № 306, Л. Д. Саргсянцу. 3—5

ТИФЛИССКОЕ ОБЩЕСТВО ПОПЕЧЕНІЯ О ДѢТЯХЪ

Въ среду, 22 апрѣля, въ 8 час. веч., въ помѣщеніи ПЕРВОЙ ЖЕНСКОЙ ГИМНАЗІИ назначается засѣданіе Правленія означеннаго общества. Вопросы, подлежащіе обсужденію: 1) Обсужденіе смѣты правленія на 1898 г. по физическому воспитанію и по призрѣнію дѣтей. 2) Разсмотрѣніе отчета организаціонной комиссіи за 1897 г. 3) Назначеніе чрезвычайнаго общаго собранія членовъ О—ва для вислушанія отчета и утвержденія смѣты на 1898 г. На засѣданіи правленія могутъ присутствовать всѣ члены О—ва. 1—1

ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Չորեքշաբթի, ապրիլի 22-ին, Մօսկվայի Կօրշի թատրոնի ռուսաց դրամատիկական խմբի արտիստները, Ֆ. Ա. Կօրշի անձնական ղեկավարութեամբ, կը ներկայացնեն

I

„ЛѢТНІЯ ГРЕЗЫ"

Կոմ. 3 գործ. Վ. Կրիլօվի:

II

„Кречинскій въ юбкѣ"

Ֆարս 1 գործ. Բազարօվի:

Մասնակցում են՝ տ. տ. Կօչեվա, Ռօմանօվսկայա, Շարօվիէվա, Մուզիլ-Բօրօզդինա, Կօլօսօվա, պ. պ. Գրէկօվ, Սվէտլօվ, Եակօվլէվ, Վեազօվսկի, Կօնստանտինօվ, Սմօլիակօվ և ուրիշները:

ԱՆՕՆՍ. Վաղը, առաւօտեան, պակասեցրած գներով վերջին անգամ կը ներկայացվի «Два подростка», երեկոյեան առաջին անգամ Թիֆլիսում I «Сердце не камень», կոմ. 4 գործ. Օստրօվսկու, II «Дорогой попѣлуй»: Ուրբաթ, ապրիլի 24-ին, բենեֆիս դերասանուհի Ա. Ե ա. Ազագրօվայի. առաջին անգամ նոր պիէսա «Вторая жена», դրամա 4 գործ. Ա. Պօնէրօի:

Սկիզբը 8 ժամին: 1—1

Въ четвергъ, 23 апрѣля, въ 11 часовъ утра, въ залѣ Тифлисской Городской Думы, состоится

ОБЩЕЕ СОБРАНІЕ
(вторичное)

Членовъ „Общества вспомоществованія нуждающимся ученикамъ училищъ, содержимыхъ на средства г. Тифлиса

Предметы занятій:

1) Разсмотрѣніе и утвержденіе отчета за 1897 г. 2) Докладъ Ревизіонной Коммисіи по ревизіи отчета за 1897 г., и 3) Выборы, взамѣнъ выбывающихъ по очереди: Предсѣдателя распорядительнаго комитета, одного члена комитета, казначея, секретаря и трехъ членовъ ревизіонной коммисіи. 1—2

27 Апрѣля 1898 года, въ 2 часа дня, въ помѣщеніи Тифлисскаго Окружнаго Суда, имѣетъ быть засѣданіе Кавказскаго Юридическаго Общества по случаю 25-ти лѣтія со дня учрежденія Общества.

Программа засѣданія:

1) Рѣчь предсѣдателя Общества Ө. А. Быкова по случаю 25-тія существованія Общества.

2) Сообщеніе Секретаря Общества А. С. Френкелля: „Краткая исторія дѣятельности Общества за 1873—1898 г."

3) Разные административные вопросы.

Согласно § 17 Устава въ засѣданія Общества дѣпускаются и постороннія лица. 2—3

Կովկասի Հայոց Բարեգործական ընկերութեան խորհուրդը յայտնում է, որ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ պէտք է կայանայ ոչ թէ շաբաթ, ապրիլ 25-ին, այլ կիրակի, 26-ին, իսկ շարունակութիւնը, երեքշաբթի, 28-ին: 1—1

Թոյլատրված բժշկական վարչութիւնից

„ДЕЛИСЪ" („DÉLICE")

Գիտ Քիմիական Նիւթերի Արդիւնաբերական Ընկերութեան Պարիզում (Compagnie Industrielle de produits chimique, Paris): Ալպիական բոյսերի բաղադրութիւն ֆրանսիական դեղին և կանաչ լիկէօրներ տանը պատրաստելու համար. շարտրեօզ եբէնէդիկտին համով, հոտով և գոյնով ոչինչով պակաս չեն իսկական ֆրանսիական լիկեօրներից: «Դէլիս» բոյսերից պատրաստած լիկեօրի շիշը նստում է 75-ից մինչև 90 կ., այն ինչ արտասահմանեան գործարանական լիկեօրը արժէ, իսկ 5-ից մինչև 7 րուբլի: Մէկ տուփ «Դէլիսի» գինը առանց ճանապարհածախսի արժէ 55 կ., վերատաս տուփից ոչ պակաս պատուիրողները ճանապարհածախս չեն վճարում և ուղարկվում է վերադիր վճարով: Պատրաստելու եղանակը գտնվում է իւրաքանչիւր տուփի մէջ:

Պատուիրողները պէտք է դիմեն Варшава, улица Св. Георгія № 28, Х. Каменомостскому.

«Դէլիս» կարելի է գտնել նոյնպէս բոլոր լաւ դեղատներում և գաստրօնօմիական մագազիններում:

Նրանք, որոնք ցանկանում են ծախելու բացառական իրաւունք ձեռք բերել որ և իցէ շրջանում, թող բարեհաճեն դիմել Վարշավայի հասցէով: (չ.) 2—10

Типографія Грузинск. Издат. Т—ва, Лорисъ-Мелик. ул. № 13